Mannerhjerta, Ulrik Emanuel

Om violinens ursprung, jemte biografiska anteckningar öfver Corelli, Tartini, Gaviniés, Pugnani och Viotti. Med porträtter. Stockholm, tryckt hos Carl Delén, 1811.

Stockholm
1811

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök*: Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra*: Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.
Mer information finns tillgängliga via http://books2ebooks.eulla boken.

- http://search.books2ebooks.eu/

MANNERHIERTA: Om violinens ursprung... 1811.

Crantz.

Ex. A

OM
VIOLINENS URSPRUNG,

JEMTE

BIOGRAFISKA ANTECKNINGAR

ÖFVER

CORELLI, TARTINI, GAVINIÉS,
PUGNANI OCH VIOTTI.

Med Porträtter.

STOCKHOLM,
Tryckt hos CARL DELÉN, 1811.

UNDERRÄTTELSE.

Ett Häfte, utgifvit i Paris år 1810 af Herr Fr. Fayolle med titel: «Notices sur Corelli, Tartini, Gaviniés, Pugnani et Viotti», är anledningen till detta lilla Arbete, som deraf hufvudsakligen är en öfversättning. — Artikeln «Om Violinens Ursprung» är likväl till större delen hämtad från andra källor, hvaraf må anföras: «Allgemeine Musikalische Zeitung 10:ter Jahrgang N:o 50. Über die Violin. — Essai sur la Musique Ancienne et Moderne, Tome I. pag. 156, Art. Violon, samt Parisiska Musik-Conservatorii Violin-Skola. — Tartinis Biografi är äfven jemförd med den, hvartill Herr Hiller är författare, och som finnes införd i Lexicon der Tonkünstler, von E. L. Gerber, hvarigenom den här lemnade blifvit ökad med flera underrättelser, som hos den Franska Utgifvaren saknades.

Porträtterne, i Crayon manér, äro af Herr J. Ruckman, som följt Lamberts Gravur efter Guérins teckning.

U. E. Mannerhjerta.

Om Violinens Ursprung.

Ehuru flere nyare författare hafva trott sig i fornåldern finna ursprunget och spåren af vår närvarande tids Violin, blifver dock största anledning att förmoda, det uppfinningen af detta Instrument är en medel-ålderns tillhörighet.

De medaljer och graverade stenar, som vi äga från 4:de, 5:te och 6:te seklet, visa oss teckningar af flera af de gamles instrumenter; men icke något deribland liknar Violinen: och gå vi ännu längre tillbaka, finna vi en mängd monumenter, hvilka alla bevisa Lyrans och Citharans bruk, utan att gifva någon sannolik förmodan, det Violinen då var känd eller begagnad. Apollo är alltid föreställd med något af dessa Instrumenter, hvarpå man besjöng kärlekens behag och hjeltarnes bedrifter, och som utgjorde nöjet i högtiderna. Hos Homerus spelar han Lyran vid Gudarnes bord, och hos Apulejus vid Psyches bröllopsfest.

Förmodligen har meningen om Violinens åldriga ursprung härrört deraf, att några Antikens lemningar fått af moderna Artister tillsatser, hvilka, innan de såsom sådana upptäcktes, syntes vara talande bevis för denna sats.

Således hafva både Wright och Addisson bedragit sig, då de ansett de Violiner för antika, hvarmed så väl Apollos staty i Florentinska Galleriet är försedd, som den, hvilken tillhör Apollo de la Villa Negroni *). Äfven Maffei och Montfaucon hafva såsom fornlemning ansett en graverad sten, hvarpå Orpheus synes afbildad med en Violin, liknande vår närvarande; men den har af andre blifvit förklarad att vara ett sednare tiders alster. Flera taflor och gravyrer från 16:de seklet hafva på detta sätt föreställt Orpheus, Amphion och Apollo. Rafael, som lefde i början af samma århundrade, gaf sin Apollo bland Muserna en Violin, i stället för den vanliga Lyran, hvilket endast synes bevisa att Violinen, som, enligt alla anledningar, då först kommit i bruk, varit ett så omtyckt Instrument, att man, såsom en hyllning åt dess egenskaper, ansett det kunna förtjena ett Gudomligt ursprung.

---

*) Se Histoire de l'art, Tom. I. p. 11 et 53.

Men då man bestrider forntiden uppfinningen af Violinen, måste man dock medgifva, och såsom det sannolikaste antaga, att dess uppkomst härleder sig från kännedomen af något bland Grekernas Sträng-Instrumenter.

Ibland dessa är Lyran och Citharan de mest kände, ehuru deras uppfinnare förblifvit obekante, så framt man icke med Grekiska Poeterna vill derföre anse Merkur och Apollo — Den olikhet som varit emellan dessa båda Instrumenter, låter likväl ej bestämma sig, då de till sin benämning af de gamla Auktorerna ibland förvexlas, ibland åter åtskiljas från hvarannan. Emedlertid är all anledning till den förmodan, att vår tids Lu'a eller Guitarre är ett från Citharan direkte härstammande Instrument, och att densamma liksom vår Guitarre spelades med högra handen. Quintilianus lemnar en beskrifning om de gamle Citharœder, som öfverensstämmer härmed och bevisar, att de äfven begagnade venstra handen, för att trycka och förkorta strängarne, hvarigenom de på en och samma sträng kunde bilda olika toner. Man brukade äfven det så kallade *Plectrum*, för att sätta strängarne i rörelse, hvilket, så länge Citharan ännu var i sin första ofull-

komlighet, bestod i käken af ett djur; men som sedermera anses hafva varit en skifva elfenben, liknande ett blad. Man bör således ej anse *Plectrum* för en stråke, hvartill Rousseau i sin Dictionnaire de Musique ger anledning, då han förklarar detta ord med espèce d'archet; ty sättet att gifva strängarne ett fortsatt ljudande, var för de gamle obekant, och någon säker underrättelse om stråken förekommer ej innan 11:te och 12:te seklet. — Montfaucon är den ende, som i sina Antiquités expliquées etc., föreställer oss Orpheus spelande Violinen med en stråke, och anför såsom bevis derföre en antik i Maffei Museum; men utom det, att man, som redan är anmärkt, ej ansett densamma för äkta, är det äfven troligt, att man vid kopieringen kunnat irra sig; ty figuren tyckes vara tecknad efter ett sigill eller en gravyr i sten, och dess smärre partier i förening med den rådande fördomen hafva lätt kunnat bedraga tecknaren.

Då vi om Violinen äga så få tillfredsställande upplysningar, ehuru vi af det anförda kunna antaga att den icke var känd af de gamle, återstår oss endast att genom sannolikheter bestämma tiden för dess uppkomst, och hvarifrån den samma härleder sig.

Sedan Musiken länge suckat under Romarnes förtryck, upplifvades den i 11:te århundradet af de andelige, som införde den i kyrkorna. Korstågen underhjelpte härvid deras bemödande, hvilka, i det de hos folkslagen uppväckte en förut ovanlig sinnenas spänning, lifvade en anda för Skaldekonst och Musik, som intet tidehvarf sedan ägt. De Provenzaliske Skalderne, Frankrikes Romancierer och Troubadourer samt Schwabens Minnesinger äro derpå märkvärdiga bevis. Desse Skalder voro allt af sig sjelfve, utan kännedom af forntiden, beröfvade alla konstens hjelpmedel, och äfven utan ett bildadt och böjligt språk. Men deras inbildningskraft, uppeldad af tidens underbara äfventyr, öfvervann alla hinder, och Chevaleriets anda gaf föda åt deras varma och veka känslighet.

Man tror att kännedomen om ett Indiskt instrument, som blifvit speladt med stråke, skall under dessa tågen hafva öfverkommit till Europa; men huru förhållandet härmed än må vara, måste man dock vid denna tiden hafva fått kunskap om stråken; och den uppfinning som gifvit anledning till vår närvarande Violin, är att räkna från det ögonblick, då någon af en lycklig händelse försökte, att med en stråke af

taael eller något dylikt ämne, sätta strängarne på sin Cithara i rörelse, och derigenom uppväcka en uthållande ton. — Den som för Musiken gjorde denna så lyckliga uppfinning, har förblifvit obekant, och förmodligen kände han icke sjelf värdet af densamma.

Citharan och Lyran hade under tidens längd undergått flera förändringar och så till sägande sammansmält med de flera strånginstrumenter, som dels voro efterhärmningar af andra forntidens, dels uppfinningar af denna tidens Musici. — Namnen på flera af dessa Instrumenter hafva vi lärt att känna genom några Skaldestycken från 12:te och 13:de seklerna, som af Doktor Forkel äro införda i dess Historia om Musiken. I ett af dem förekommer namnet Gigue (Ital. Giga), hvaraf Tyskarne troligen fått ordet Geige: vidare Violle eller Viole, som, (enligt Du Cange Glossar. Med. et infim. latinit.) på latin hette Vidula, Vitula, äfven Viella, och tydligen är detsamma, som Tyska namnen Veddel och Fidel. Månne dessa sednare ej skulle hafva ett gemensamt ursprung med de gamla Latinska orden Fides och Fidecula, som betydde en art Lyra? — Att denna Viole redan då blifvit spelad med stråke, synes, utom

andra anledningar, äfven deraf, att i förut anförda skaldestycken tydligen nämnas de Veddelbogen och l'archet; dock synes det, som hade man äfven gifvit detta namn åt ett Instrument, på hvilket strängarne sattes i rörelse genom ett kringlöpande hjul, såsom på den i vissa trakter bland Landtfolket ännu brukliga Lyran, hvilken i Frankrike bibehållit namnet Vielle.

Violen är enligt alla anledningar att anse för det första kända Stråk-Instrument, och såsom en moder för alla sednare. Den ägde endast 3:ne strängar, hvarpå tonen uppväcktes genom en kort stråke. — Man kallade den samma äfven Rebec, hvilken benämning dock synes ej länge hafva varit bibehållen. Uppfinningen deraf måtte för Troubadourerne varit angenäm och välkommen; ty deras sånger kunde härmed bättre ackompanjeras än förut med Citharan eller Harpan; ehuru detta ackompanjement troligen ej bestod i annat än i uthållning af vissa enkla grundharmonier, förmedelst anstråk på en eller flera strängar tillsamman.

Desse så ryktbare Troubadourer och Skalder voro förenade med tidens Musici i Brödraskap eller Band, som stodo under befäl af en Coryphée eller anförare. De äro i Frankrike kände under namnet Jongleurs,

Ménéstriers eller Ménéstrels, och i Tyskland kallade man dem Spielleute, Gaukler (Joculatores) eller mera allmänt Varende Lüde. Vid allmänna Fester och Högtidligter uppträdde dessa Sällskap, och underhöllo sitt Publicum med Folksånger och Instrumental-musik, med Taskspelare-konster, med dansande djur och kropps-öfningar. De utsväfningar och elaka seder, hvarmed de slutligen utmärkte sig, gåfvo anledning att förvisa dem och förbjuda deras representationer. De funno likväl medel att göra sig nödvändige och blifva tillåtne; ty sedan de återförsamlat sig i en Corporation under namn af Confrérie de St. Julien, och å nyo blifvit underkastade vissa förbud, fingo de omsider ett formligt Tillåtelse-Patent af Carl VI, dat. den 14 April 1401, hvari de kallas Ménéstrels, joueurs d'instrumens, tant haut que bas, och hvari deras anförare får namnet Roi des Ménéstrels.

Denna värdighet, som äfven benämdes Roi des Violons, bibehöll sig länge i makt och anseende; men under Ludvik XIV:s tid skakades den Musikaliska Monarkien af inre oroligheter, som föranlät Dumanoir II att nedlägga spiran, och Ludvik XIV fann ej nödigt att åter upplifva denna Konungamakt, som sedan alldeles upphäfdes.

Men utom dessa allmänna Musici, begagnade sig förnäme personer af Violen att ackompanjera sången. Theobald, Grefve af Champagne och Konung af Navarra, som lefde i första hälften af 13:de århundradet, utmärkte sig bland Troubadourerne, genom sin smak för skaldekonsten och musiken. Af hans skaldestycken finnas handskrifter i Kejserliga Biblioteket i Paris, hvarpå han sjelf synes afbildad, spelande Violen med stråke. En Basrelief på Portalen af St. Julien förvarar ännu minnet af den berömda Menestrelen Collin Muset, en af Theobalds Officerare, som äfven ses spela ofvannämde Instrument på enahanda sätt.

Nära 300 år bibehöll sig detsamma oförändradt, och utan sjelfva Musikaliska Konstens framsteg kan svårligen ett Instrument förbättras. Men Guido d'Arezzo hade redan gifvit de första grundlagar för vår tids Musik; den framstod småningom i rena och klara harmonier på den gamla Musikens ruiner, och blef slutligen ett af de mest talande språk. Dess nya former danade behofvet af nya instrumenter, och Violens förändring blef en följd häraf.

Vid 16:de århundradets början lär man först i Italien hafva gjort början med att förfärdiga Violer efter andra dimensioner.

De större kallade man Violone, och de mindre Violino. De förre voro stora Bas-Violer, hvilkas i sednare tider förändrade mindre format fått namn af Violoncello; de sednare eller Violinerna gaf man en högre stämning förmedelst en tillagd finare sträng, som på Italienska kallas Cantino, på Franska la Chanterelle, och hvarefter Tyskarne tagit ordet Qvint. Härigenom blef man i stånd, att på detta Instrument utföra Arier i qvinno-röstens högre toner. Parisiska Violinskolan utsätter tiden för Violinens införande i Frankrike vid Carl IX:s regering, således emellan åren 1560 och 1574. Länge förut har den i Italien icke kunnat vara bekant, ty Benvenuto Cellini, som var född år 1500, omtalar att hans fader förfärdigade Violer.

Den mindre regelbundna form, som Violinen emottog af detta Instrument, har den oförändradt bibehållit, ehuru man icke underlåtit att dervid göra de förbättringar, som kunde bidraga till vinnande af en bättre ton. Man måste hafva ansett denna form såsom den fördelaktigaste, och man skulle nästan kunna förmoda att den så verkligen vore, om man icke af erfarenheten viste, huru mycket menniskan i dylika fall låter leda sig af vanor och autoriteter.

Uti Italien och det närgränsande Tyrolen funnos tillförne Instrumentmakare, hvilka idkade sin konst med flit och mycken skicklighet; i synnerhet lefde för omkring 150 år sedan flere derstädes, hvilkas lof ännu icke upphört — ett bevis, huru mycket de öfverträffat sina efterföljare. Namnen Amati, Guarneri, Stradivari från Cremona, Tysklands Jacob Stainer och hans lärling Joh. Clotz äro allmänt kände, och behöfva blott nämnas för att göra deras beröm.— Deras Instrumenter äro af den ypperligaste tillverkning, och hafva alltid tjent såsom modell för de sedan fabricerade, utan att dessa kunnat uppnå dem i godhet. Beklagligen äro ej alla de Instrumenter, som bära dessa Mästares namn, verkligen af dem; ty de hafva ej kunnat tillverka ett häremot svarande antal, och då man besinnar, huru många häraf genom tidens åverkan och andra händelser hafva gått förlorade, så inser man, att nu för tiden endast få verkligen goda och äkta Instrumenter af förutnämde ursprung ännu kunna vara öfrige.

Violinens ton uppkommer väl genom strängarne, som af stråken sättas i rörelse; men instrumentets kropp gifver densamma sin kraft, och förändrar den på flerahanda sätt. Om tonen är stark, fyllig, ren

och klar, och derjemte mjuk, så är Violinen god och äger dessa gamla Instrumenters egenskaper. Motsatsen häraf säger sig sjelf, och behöfver ej omnämnas. — En sådan ton är en följd af det i Violinen varande trädets spänstighet, dallringsförmåga och öfriga egenskaper, jemte dess skickliga och enligt reglor skedda förarbetning. I synnerhet måste all uppmärksamhet användas på öfra bottnens beskaffenhet och behöriga proportion. Är densamma för mycket tunn, blifver tonen spetsig och får ett slags råhet och ojemnhet, samt höres starkt ljudande på nära håll, men förlorar all kraft på afstånd. Har deremot öfra bottnen för mycken tjocklek, så blifver väl tonen fyllig och rund; men derjemte svag och utan klarhet. Hos en i öfrigt god Violin kunna ofta dessa fel vara tillfälliga, och afhjelpas då lätt genom mera öfverensstämmande strängar, eller en bättre och förändrad ställning af stegpinnen och stallen.

Ibland de äldre Tyska Fabrikanter, hvilkas arbeten ännu berömligen närmade sig till de förutnämde Mästares, räknar man: Ruppert i Erfurt, Bröderna Thomas et Andr. Rauch i Breslau, Eberle i Prag och flera deras samtida i Saltzburg, Augsburg, Nürnberg och Wien. Men efter dessas tid, hvil-

ka till större delen lefde i första hälften af 18:de seklet, begynte man att arbeta fabriksmessigt och illa. Man kan svårligen förklara orsaken till denna förändring, då så många skäl tala för ett annat förhållande; kanske att en ökad afsättning ej lemnade tid till en sorgfällig tillverkning? kanske man var tillfredsställd med ett arbete, som blott kunde lemnas för ett lindrigt pris? Då de flesta andra Instrumenter i sednare tider hafva erhållit betydliga förbättringar, är det så mycket mer undransvärdt, att hos de nyare Violinerna finna alla möjliga fel; och att de gamla goda Instrumenterne, hvilka bort vara de bästa Modeller, ej haft inflytande på dessas tillverkning. Man kan derföre ej nog önska, att den händelsen måtte en gång inträffa, att en tänkande och verksam Instrumentmakare också vore en god Violin-spelare, på det man måtte få hoppas, att en god och berömlig tillverkning af den nu så försummade Violinen skulle åter upplifvas.

Detta Instrument, enligt sin natur, ämnadt att herrska i Concerten, och att villigt lyda snillets högre flygt, har under särskilta stora Mästares behandling antagit en olika karakter. Enkel och sjungande under Corellis fingrar, rik på harmoni,

rörande och full af behag under Tartinis, älskvärd och smekande under Gaviniés's, ädel och stor under Pugnanis, full af eld, djerfhet, patetisk och hög i Viottis händer, har Violinen kraftigt och ädelt målat passionerna, och rättvist tillvällat sig sin innehafvande rang och den makt den öfver våra själar utöfvar.

A. CORELLI

G. Ruckman sc.

CORELLI.

CORELLI.

Archangelo Corelli föddes år 1653 i Fusignano nära Bologna. Första undervisningen i contra-punkten skall han hafva erhållit af Påfveliga Kapellmästaren Matteo Simonelli, och man tror allmänt att J. B. Bassani från Bologna varit hans lärare på Violin.

Efter slutade musikaliska studier reste Corelli till Tyskland; och ryktet som sagt att han år 1672 kom till Paris, hvarifrån han likväl snart skolat aflägsna sig, i följd af en tillställd kabal af Lully, är alldeles ogrundadt. År 1680 var han i tjenst hos Hertigen af Bäyern; men lemnade densamma 2:ne år derefter, och återvände till Italien.

Rom blef snart det ställe, der hans talang hyllades på det utmärktaste sätt, och hvarest personer af den högsta rang täflade att visa honom aktning och välvilja. Det stora anseende han der tillvann sig, blef ej obekant för det öfriga Europa. Mattheson kallade honom — *Försten bland alla Musici*, och Gasparini gaf honom titel af

Virtuosissimo di Violino, e vero Orfeo di nostri tempi.

Öfverallt önskade man nu att äga honom; men tacksam mot sina vänner och beskyddare kunde ingenting förmå honom att lemna Rom.

Drottning Christina, som nyligen hade afsagt sig Svenska Kronan, befann sig der vid denna tiden. I anledning af en högtidlig beskickning från Konung Jacob II till Påfven Innocentius IX, lät hon i sitt Palats uppföra en allegorisk Dram, hvarvid Corelli anförde Orchestern, som bestod af 150 Musici. Poemet var af Allessandro Guidi från Verona och musiken af Bernardo Pasquini.

Kardinalen Ottoboni, en upplyst beskyddare af de vackra konsterna, hade alla måndagar en musikalisk sammankomst i sitt Palats. Corelli, som af denna Prelat erfor den utmärktaste välvilja, underlät aldrig att dervid biträda. Kardinalen anviste honom slutligen en boning i sitt Palats, och utnämde honom till anförare för sin Orchester. I denna egenskap qvarblef Corelli intill sin död, hos denna sin välgörare, och lika länge fortfor hans erkänsla och tacksamhet. Han dog den 18 Jan. år 1713 *).

*) I Encydopédie Méthodique Art. *Concerto*, är hans döds-år orätt anfördt att vara 1723.

De Anekdoter man äger om Corelli, bevisa att saktmod och älskvärdhet voro hufvuddragen i hans karakter. Doktor Burney anmärker, att den var fullkomligt enlig med hans musikaliska styl.

En dag, då han i ett talrikt sällskap spelade Violin, förglömde några af sällskapet för ett ögonblick Virtuosen och talade obehindradt med hvarannan. Med saktmod nedlade han sitt instrument, under yttrande: det han fruktade att afbryta samtalet. Detta blef en varning för de närvarande, som anhöllo att han måtte återtaga sin Violin, försäkrande honom om den uppmärksamhet, som hans talang så väl förtjente.

Händel som någon tid vistades i Rom, och hos Kardinal Ottoboni hade gjort Corellis bekantskap, bad honom spela ouverturen till sin Opera Il Trionfo del Tempo; men då Corelli ej spelade den i sin rätta genre eller med sådan styrka som Auktor önskade, ryckte denne med häftighet Violinen från honom, och begynte att spela sjelf. Corelli bibehöll härvid all köld och sade blott: «*Ma, caro Sassone, questa musica e nel stile francese di ch'io non m'intendo* *).

*) Men min kära Sachsare, er musik är i Franska stylen, hvilken jag icke förstår.

Corelli hade äfven fallenhet för ett gladt skämt, och Walther ger oss i följande anekdot ett prof af hans muntra lynne.

En namnkunnig Violin-spelare vid namn Strunck, ankom till Rom, och skyndade att göra ett besök hos Corelli. Främlingen, som sade sig vara Klaverist, utbad sig det nöjet att få höra honom. Corelli efterkom hans begäran, och spelade en Violin-solo, som Strunck acompagnerade med Clavecin på ett sätt, att han tillvann sig denna stora konst-kännarens bifall och beundran. På tillfrågan om han ej spelade det minsta Violin, då han likväl vore en sådan mästare på Klaver? gaf Strunck till svar: «åh ja, något litet;» hvarvid han tog Violinen och lät höra några lopp, som kunde öfverensstämma med detta svar. «Ni har,» sade Corelli,» en temligen god stråke; det är skada att Ni ej mera öfvar Er på detta Instrument.» Hans Rival förstämde nu sin Violin, och preludierade sedan med så mycken renhet, i det han genomlopp chromatiska skalan, att Corelli med förundran utropade: «Mitt namn är Archangelo, men man borde väl kalla Er Archidiavolo.

Corelli hade till sina förtrogna vänner tvenne namnkunniga Målare, vid namn Carlo Cignani, och Carlo Maratti. Af dem

begåfvades han med en mängd goda taflor, så väl af egna, som af andra stora mästares arbeten, så att han härigenom hade blifvit ägare af ett dyrbart Kabinet, hvilket han vid sin död testamenterade åt sin vän och beskyddare, Kardinalen Ottoboni. Han efterlemnade dessutom en Summa af 6000 pund Sterl.

Corelli har utgifvit följande arbeten:

Opera 1 utkom i Rom år 1683, hvilket innehåller 12 Sonater för 2:ne Violiner och Bass; jemte ett parti för Clavecin, eller såsom titeln innehåller, Organo. Opera 2 utgafs 1685 med titel *Balleti di Camera*, och ådrog honom en tvist med Paolo Colonna, öfver en följd af diatoniska Qvinter emellan första stämman och Basen i en Allemand af 2:dra Sonaten. År 1690 utgafs Opera 3, och 1694 Opera 4, hvilket likasom Opera 2 innehåller dans-musik.

Enligt den namnkunniga Organisten Avisons anmärkning är Opera 3 Corellis mästerstycke. «Ehuru, «säger han,» musikaliska stylen, sedan Corellis tid, undergått mycken förändring och man i Harmonien gjort stora framsteg, återfinner man likväl hans grundtankar hos de bästa moderna kompositörer; och de som med uppmärksamhet studerat 3:dje och 5:te Verket af Sonaterna,

hafva i synnerhet förstått att med skicklighet deraf begagna sig. Den lärde Pater Martini från Bologna, tillstod sig hafva tagit Corellis Opera 3 till modell för 2:ne Verk, som han utgaf år 1753. Moreschi, som författat ett loftal öfver Martini, sätter de begge Kompositörerna i afseende på deras Sonater i följande parallel: «Corelli, säger han, har snarare följt naturen än konsten; Martini har deremot följt dem båda: hos den sednare framlyser storhet och utförnings-förmåga, hos den förre, som i sanning ej kan efterföljas, framträder mera behaget och känslan; Corelli låter oss beundra en nästan gudomlig ingifvelse, och Martini ett förnuft liksom förklaradt; den första har skrifvit för ömma själar, och den andra för upphöjda sinnen.»

Efter ett så väl grundadt omdöme, hvad skall man säga om Prins Beloselskys yttrande i dess brochure: *De la Musique en Italie.* Han sätter för det första Corelli i kontrast med Vinci, och det är emellan dem intet förhållande: den ena har ej skrifvit något för sången, och den andra ingen enda Sonat. Prinsen anklagar Corelli, att hafva gifvit allt åt Instrumental-partierna; och såsom man vet, har Corelli ej komponerat annat än Instrumental-musik. Om-

sider påstår han, att Corelli är en materialist i Musiken, och att den beundran han erhåller, är den gärd man gifver åt den utmärkta konstfärdigheten. Man kan svara honom med Mr. Suard: Då man känner Corellis Sonater, då man allenast har hört dem omtalas, huru kan man kalla honom materialist och förebrå honom för mycken konstfärdighet? Enligt alla kännare är ingenting naturligare än hans modulationer, ingenting mera rent och klart än hans harmoni. (Se Journal Encyclop. 1778 Oct. s. 331).

Corellis Opera 5 utkom i Rom år 1700, och man tror att Auktorn lät gravera det på sin bekostnad *). Detta Verk har undergått en mängd nya upplagor, hvaraf den sednare som tillhör Hr. Cartier, är åtföljd af en kort underrättelse om Corelli, hvari man finner följande yttrande, i anledning af Opera 5: «Dessa Sonater böra anses såsom ett grundämne för dem som bestämma sig till Violin-spelare: konsten, smaken och urskillningen finnas der förenade.

*) Vid slutet af Opera 5, finner man 24 Variationer på den så bekanta Theman *Les Folies d'Espagne*. Denna är icke af Corelli men af Broschi, en Oncle till den namnkunniga Sångaren Carlo Broschi, känd under namnet Farinelli.

Hvad kan väl vara mera sant, mera naturligt och på samma gång mera utfördt än hans adagio? Mera arbetadt och bättre uttänkt än hans fugor? Mera naivt än hans giger? Med ett ord: han är den förste som öppnat Sonatens bana, och på samma gång bestämt dess gränser *).»

*) En Teori öfver Sonaten hämtad ur Corellis verk, torde för musik-älskarn ej vara utan intresse.

I Sonaten, som icke är annat än en efterhärmning af ett lifligt samtal, låter den förståndige Kompositören helst de toner höras, som äro angenämast för örat. Om de som utföra en Violin-Sonat voro härpå uppmärksamme, skulle de sorgfälligt undvika dessa skarpa toner, som de så gerna använda för att lysa med en falsk konstfärdighet. I en Instrumental-Concert, hvilken man kan anse såsom ett slags samtal, kunna de höga tonerna förliknas med ungdomens röster, och böra således sparsamt låta höra sig, emedan det icke anstår ungdomen att tala alltför ofta. Det är också enligt anständigheten, att de egentligen representerande personerne veta behörigen att tiga; således böra de djupa tonerna icke heller råda. Corelli är den förste och äfven densamme, som mest har utfört denna filosofi. I hans arbeten har han gifvit största delen af Sången åt de toner som hålla medelvägen af diskanten och basen. Han betjenar sig af denna sednare för att leda det musikaliska samtalet. (Se Lettres Famil. de Martinelli).

Opera 6 innehåller hans *Concerti grossi*, som Corelli sjelf utgaf den 3 Dec. 1712, det vill säga, nära 6 veckor före sin död.

Torelli, en ypperlig Violonist, hade komponerat en Samling med titel, *Concerti grossi con una pastorale per il santissima Natale*, som blef utgifven 1709; men det var åt Corellis Concerter som denna genre blef skyldig sin största glans; och af alla hans arbeten äro dessa de mest vårdade. Det är sant att Concerterne hafva af Tartini, Stamitz, Mestrino, Jarnowick, och i synnerhet Viotti, erhållit helt andra former; om man således nu för tiden ej med nöje hör dem, som äro af Corelli, så måste de dock alltid värderas för den nytta man hämtar af deras studerande.

Af Etienne Roger, Musik-Editör i Amsterdam, har man haft löfte om ett nytt häfte af Corellis Sonater; men hvilket ej utkommit.

Romerska Skolan, grundlagd af Corelli, anses af Doktor Burney hafva ensam framvisat så väl i anseende till Exekutorer som Kompositörer för Violin, de största Artister hvaraf Italien under den första hälften af adertonde seklet kan berömma sig. De utmärktaste Elever af denna mästare äro: Baptiste, Geminiani, Locatelli, Lorenzo och

Giambattista Somis, hvilka man endast behöfver nämna för att göra deras beröm.

En Staty *) har blifvit upprest åt Corelli i Vaticanen, med denna inskrift:

CORELLI PRINCEPS MUSICORUM.

*) Således förfaller af sig sjelf, att Gigan i första Sonaten af Opera 5 var graverad på hans graf. Hans Byst och hans Porträter föreställa honom allenast hållande i handen ett Not-papper, hvarpå man kan läsa de första takterna af 7:de Sonaten i Opera 5.

G. TARTINI

P. Guerin del. *G. Ruckman sc.*

TARTINI.

TARTINI.

Giuseppe Tartini föddes på Landtgodset Pirano i Istrien den 12 April 1692. Han erhöll sin första undervisning i skolan dell' Oratorio di St. Filipo Neri; men då han snart utmärkte sig genom sina förträffliga anlag, blef han sänd till Capo d'Istria för att i Institutet Padri dell Scuole fullborda sina studier. Jemte Språken, Historien och Tal-konsten, som han i synnerhet här studerade, gafs honom undervisning i Violin-spelning och Fäkt-konsten. För denna sednare öfning fattade han en särdeles böjelse, och gjorde deri så hastiga och utmärkta framsteg, att han ej allenast öfverträffade sina kamrater, utan kunde äfven täfla med sjelfva sin lärare.

Hans föräldrar hade önskat att få se honom ingå i Minoriternas Franciskaner-Orden; men då de ej kunde öfvertala honom dertill, afsändes han år 1710 till Universitetet i Padua för att studera Juridiken och bilda sig till Advokat.

Hans snille och stora fattningsgåfva gjorde detta studium för honom så lätt, att nog tid blef honom öfrig att fullkomna

sig i Fäkt-konsten, hvari han, förledd af sitt eldiga temperament, nog ofta utmärkte sig i dueller med Paduas Studenter. Hans tycke härföre tilltog beständigt, och han fattade omsider det beslut, att resa till Paris eller Neapel, för att i egenskap af Fäktmästare söka sin fortkomst; hvilket han säkert verkställt, om han icke i detsamma fattat en häftig kärlek för ett ungt Fruntimmer, som var hans Elef, och med hvilket han i hemlighet gifte sig.

Hans föräldrar, missnöjde med detta giftermål, öfverlemnade honom åt sitt öde, och nekade honom allt vidare understöd. Tartini befann sig i en så mycket mera ledsam ställning, som hans hustru var en slägting till Biskopen i Padua, Kardinalen Georg Cornaro, hvars förföljelse han således hade anledning att frukta. Det återstod honom nu ingen annan utväg, än att lemna sin unga maka qvar i Padua, och sjelf fly till Rom, förklädd som Pelegrim. Utan tillflykt och osäker öfver allt, irrade han från ett ställe till ett annat, intill dess Föreståndaren i Minoriternas Kloster i Asissi, som var hans slägting, erböd honom en säker fristad för Kardinalens förnyade efterspaningar.

Han

Han qvarblef tvenne år i detta kloster, och använde sin tid till öfning i Violinspelningen, den han nästan alldeles försummat i Padua. De undervisningar han erhöll af Pater Boemo, detta klostrets namnkunnige Organist, bidrogo att fullkomna honom i musiken. En annan fördel, hvarföre han hade sitt dolda vistande att tacka, var en fullkomlig ändring i hans karakter. — Ifrån att vara häftig och trotsande, blef han saktmodig och älskvärd, och genom den stilla och arbetsamma lefnad han här förde, förlorade han för alltid de fel, som hade gjort hans olycka.

Hans vistelseort hade länge varit fullkomligt obekant, då en oförmodad händelse upptäckte den. Vid en fest i kyrkan spelade han en Violin-Solo. En häftig väderil gjorde, att förhänget för Orchestern i detsamma upplyftades, hvarvid han blef synlig för församlingen, och igenkändes af en närvarande resande från Padua. Tartini som ansåg sig förlorad, blef ej litet förvånad, då han erhöll den underrättelsen, att Kardinalen hade förlåtit honom, och önskade endast att återföra honom i sin makas armar!

Efter återkomsten till Padua erhöll han

kallelse att biträda vid en musikalisk Akademi eller koncert, som i Venedig skulle gifvas till ära för den dit ankomna Kurförsten af Sachsen.

Han begaf sig dit i sällskap med sin maka. Men snart fick han tillfälle höra den bekanta Violin-spelaren Veracini från Florens, öfver hvars nya och djerfva spel han blef så förvånad, att han hellre lemnade Venedig följande dagen, än att våga någon täflan med honom. Han sände sin hustru till sin bror i Pirano, och begaf sig sjelf till Ancona, för att med beqvämlighet kunna öfverlemna sig åt sitt studium, i en dervarande berömd Musik-skola.

Det var vid denna tiden (år 1714), som han danade sig ett nytt sätt att spela Violin, och derjemte gjorde upptäckten af *Fenomenet med tredje Tonen*, eller medljudandet af ackordets 3:dje ton, då man anslår de 2:ne öfra tonerna, hvilken upptäckt han antog till Harmoniens första hufvudgrund i det Musik-system han sedermera utarbetade.

År 1721 antogs han till första Violinspelare vid kyrkan St. Antonio i Padua, hvars musik-kapell bestod af 16 Sångare och 94 Instrumentister, samt ansågs för ett af de bästa i Italien.

Han lemnade likväl för någon tid denna beställning, och emottog den kallelse han erhöll från Prag i anledning af Kejsar Carl VI:s kröning. I sällskap med den berömda Violoncellisten Don Antonio Vandini företog han denna resa, och dessa begge vänner qvarblefvo der under tre års tid, i tjenst hos Grefve Kinsky. Det var under denna tiden, som den bekante Quanz hörde honom, och hvarom han gifver följande yttrande: "Tartini är ovedersägligen en af de största Violinister; på sitt Instrument åstadkommer han de vackraste toner. Hans fingrar och hans stråke äro honom lika lydiga. De största svårigheter utför han utan bemödande. Enkla och dubbla driller gör han lika fullkomligt med alla fingrarne, och inblandar så väl i hastiga som långsamma satser många dubbelgrep, samt spelar gerna i de höga tonerna. Men hans utförning har icke något rörande, hans smak är icke ädel, och ofta är den alldeles stridande emot en god skola.„

Tartini har utan tvifvel vetat förskaffa sig, i anseende till uttrycket, det som, enligt Quanz's omdöme, då saknades honom; ty det berättas, att när han hörde någon spela med blott mekanisk färdighet, skall

han alltid hafva sagt: «det är skönt! det är svårt! men det talar ej till hjertat.»

Det tyckes som Tartinis hustru varit emot honom en verklig Xantippe, och att hennes uppförande haft inflytande på hans vistande i Prag. Om hon sedermera förändrat sig och blifvit af ett mildare väsende, eller om hans förut visade tålamod vunnit en ännu mera Sokratisk styrka, vill jag lemna oafgjordt; men sedan Tartini med sin vän Vandini återvändt från Prag, emottog han sin förra tjenst i Padua, och det synes som han sedermera varit fullkomligt nöjd, så väl med sitt husliga som sina öfriga förhållanden.

De fördelaktigaste anbud och enträgnaste anhållanden kunde numera ej förmå honom att öfvergifva denna tjenst. Då den rike Lord Middlesex år 1744 lät försäkra honom om 3000 Pund Sterlings årlig lön, i fall han ville göra honom sällskap till England och förblifva i hans hus, svarade han skriftligen: "Jag har en hustru som tänker lika med mig, och vi äro barnlösa. Vi äro nöjda med våra villkor, och om någon önskan är oss öfrig, så är det visst icke den att blifva rikare.„ Men ännu mer än med orden, visade han sin oegennytta i verkliga handlingar. Han understödde i

hemlighet många fattiga familjer, och lät på sin bekostnad uppfostra flera värnlösa barn; äfvensom han ofta gaf fri undervisning i musiken åt dem, som ej ägde tillfälle att derföre betala.

Han hade år 1728 grundlagt en musikskola i Padua, och få mästare hafva danat så goda Elever. England, Tyskland och Frankrike hafva från detta Institut erhållit de största Artister. Pagin gjorde en resa till Padua, endast för att under hans ledning blifva danad. Hans öfriga Elever hafvet varit Nardini, Pasqualino Bini, Alberghi, Domenico Ferrari, Carminati, M:me Sirmen och H:rr Lahoussaye och Capuzzi *), hvilka äro de enda ännu lefvande.

Den plats han under 30 år innehade, inbragte honom årligen endast 400 Dukater. Ehuru han blott var förbunden att spela vid stora högtider, lät han ingen vecka förbigå, utan att spela flera gånger, och ännu i sena åldern spelade han alla Söndagar i Katedral-kyrkan Adagion ur en Sonat, som är bekant under namnet *Imperator*.

På sin ålderdom blef han angripen af en kräftskada, hvarvid han led häftiga plågor. Då sjukdomen betänkligt tilltog, skyn-

*) Herr Puppo säger sig vara Elev af Tartini, men Lahoussaye försäkrar om motsatsen.

dade Nardini från Livorno till sin älskade Lärare, och med en sons omsorger och ömhet vårdade honom ända till hans död, hvilken inträffade den 16 Febr 1770. Han hade åt sin elef och gynnare Grefven af Turn och Taxis testamenterat alla sina kompositioner, och uppdragit Pater Colombo, att utgifva sin *Afhandling om tonernas Teori.* Han blef begrafven i kyrkan St. Catharina. En högtidlig Messa, föranstaltad af hans efterträdare Guilio Meneghini, firades till hans ära i Serviternas kyrka. Abbé Fanzago höll hans loftal, och kapellet St. Antonio utförde ett *Requiem* af Pater Vallotis komposition.

Såsom Kompositör tillhör Tartini ett rum bland original-genierna, emedan han beständigt skapade ur egna källor. Hans sång var full af eld och en högre flygt; och hans harmoni, ehuru lärd, var dock ren och okonstlad. Såsom Violinspelare var han den förste, som kände och lärde känna stråkens styrka. Huru mycket han ägde gripbrädet i sitt våld, synes af de konstfulla passager hans verk innehålla; och hvad som ännu mera bevisar hans förtjenst, äro de stora elever han bildat. Äfven som Theoreticus har han värde, grundadt på hans stora kännedom och erfarenhet. Att han

omgifvit sina satser med flerahanda matematiska och algebraiska otydligheter, skall, enligt Pater Colombos mening, härleda sig deraf, att han var en oerfaren Arithmeticus och ännu sämre Mathematicus, hvarföre han vid sina musikaliska räkningar uppfunnit ett alldeles eget sätt, som genom öfning blifvit för honom lika tydligt och lätt, som det för andra förblef mörkt och otydligt. Kanhända att nya och okända begrepp ej kunde på vanligt vis framställas? Burney förklarar sig häröfver med Sokrates ord: "Hvad jag förstår är förträffligt, och derföre är jag benägen att tro, att det jag icke förstår äfven är förträffligt.,,

Tartinis teoretiska verk äro följande:

1:o Trattato di Musica secondo la vera scienza dell'armonia. Padova, 1754, 4:o.

Denna afhandling är till en del grundad på *fenomenet af tredje tonen.*

J. J. Rousseau lemnar ett utdrag af detta arbete under artikeln Système, i dess *Dictionnaire de Musique,* och synes gynna Tartinis grunder framför Rameau's.

Mr Serre från Genève gjorde erinringar emot Tartinis systèm, i 2 Kap. af sina *Observations sur les principes de l'harmonie,* hvilket gaf anledning till följande arbete:

2:o Risposta di Giuseppe Tartini alla

critica del di lui Trattato di Musica di M. Serre di Ginevra. Venet. 1767, 8:o. Härefter utgaf han

3:o Dissertazione dei principi dell'armonia musicale, contenuta nel diatonico genere. Padova 1767, 4:o. — Tartini sökte i detta arbete undvika de fel, som M. Serre hade förebrått honom; och bemödade sig i synnerhet om mycken tydlighet.

De som åstunda känna den Algebraiska vederläggning man gjort öfver Tartinis system, kunna läsa företalet till *Nouveau Système de Musique,* utgifvit af Mercardier de Belesta, år 1776, 8:o. Kort tid före hans död utkom ännu

4:o Lettera alla Signora Maddalena Lombardini (Mad. Sirmen), inserviente ad una importante lezione per i suonatori di Violino.

Detta bref blef först infördt i *Europa letteraria,* Tom. V. part. 2, 1770, sid. 74; och samma år trycktes det särskilt i Venedig.

5:o Om det efter hans död i Paris utkomna Verk, *Traité des agrémens de la Musique etc.* verkligen är af Tartini, är icke med säkerhet bekant.

Af hans kompositioner hafva följande Verk utkommit: *XII Sonate ee un Pastorale a Violino e Basso Op. I.* Amsterdam 1734. — *XII Sonate a Violino e Basso*

Op. II. Roma 1745. — *VI Sonate a due Violin e Bass. Lib. I et II.* Amsterdam. — *L'arte dell' Arco, ou l'art de l'archet, contenant 38 Var: sur la plus belle Gavotte de Corelli.* Paris, 4:o. — Dessutom har under hans namn, dock utan hans samtycke och vettskap, i Amsterdam utkommit 26 Violin-koncerter, dem han, i anseende till flera deri förekommande förändringar, icke velat erkänna. Samma förhållande lär ock vara med 2:ne Verk, innehållande 6 Violin-solos i hvarje, hvaraf det ena blifvit tryckt i Amsterdam, och det andra i Paris. I manuskript finnes öfver 200 Violin-koncerter, och äfven så många Solosonater, hvilka bland Italienska och Tyska musikkännares Samlingar förvaras.

Herr Forkel omtalar i sina musikaliska Biografier, sid. 501, ett manuskript af Tartini med titel: *Lezioni pratiche del Violino.*

Hvad den ofta omtalta *Fans Sonat* beträffar, är den nu mycket känd, sedan Hr J. B. Cartier låtit gravera den i sin förträffliga Samling *La Division des Ecoles.* Han har att tacka Herr Baillot för densamma, som troligen erhållit den i Rom, af sin Lärare Pollani, en af Tartinis goda Elever.

Anekdoten, som gaf anledning till näm-

de Sonat, har af Tartini sjelf blifvit berättad för den namnkunniga Astronomen Lalande på följande sätt:

«En natt (år 1713) drömde jag, att jag hade ingått förbund med satan, och att han var i min tjenst. Allt lyckades mig efter mina önskningar, och jag blef på allt sätt förekommen af min nya tjenare. Jag tyckte mig gifva honom min Violin, för att se om han skulle lyckas att spela någon vacker aria; och huru stor blef ej min bestörtning, då jag fick höra en Sonat så besynnerlig och vacker, samt utförd med sådan öfverlägsen skicklighet, att jag ej en gång hade begrepp om något som dermed kunde jemföras. Jag erfor på en gång förundran, hänryckning och så mycket nöje, att jag förlorade andedrägten. Af denna häftiga känsla vaknade jag, och tog på ögonblicket min Violin, i hopp att kunna återföra i minnet någon del af hvad jag hade hört; men förgäfves. Den pjes jag då komponerade, är likväl den bästa jag någonsin gjort, och jag kallar den ännu *Fans Sonat;* men hon är så mycket under den, hvaraf jag så lifligt rördes, att jag sönderslagit min Violin och öfvergifvit musiken, om jag vetat någon annan utväg till min bergning.

Vi känna af Tartini ej mer än en komposition för sången, nemligen ett *Miserere*, som uppfördes i Påfveliga Kapellet i Rom, under heliga veckan år 1768, i närvaro af Påfven Clemens XIII.

Baron Agostino Forno, författare till ett tal öfver Tartini, som blef hållit vid tillfälle af detta *Miserere*, säger, att denna komposition förtjenar den första rang bland auktorns arbeten, hvilka, som vi förut anmärkt, med en behaglig sång och med enkla fastän lärda harmonier, bära uppfinningens och snillets stämpel.

Algarotti underrättar oss, att innan Tartini företog någon komposition, plägade han läsa ett stycke ur Petrarca, med hvars fina känslighet han mycket sympatiserade; på det han måtte hafva ett bestämdt föremål att måla, och aldrig förlora anledningen eller ämnet ur sigte. Det är ock derföre som den största variation, med den fullkomligaste likstämmighet äro förenade i hans Sonater.

Herr Ginguené bedömmer Tartinis Koncerter på följande sätt: «Denne store man gjorde en dubbel revolution — i musikaliska Kompositionen och i Violin-spelningen. Ädla och uttrycksfulla melodier, som aldrig sakna en viss tanke, och hos hvilka man

föga märker att orden saknas; lärda men naturliga drag tecknade på en välljudande harmoni; tankar, utförde med en oändelig konst, men utan tvång eller skolreglor, dem sjelfva Corelli, mera sysslosatt med kontrapunkten än med sången, icke alltid hade undvikit; ingenting uraktlåtit, ingenting tillgjordt eller lågt: — sådan är karakteren af Tartinis Koncerter.»

Abbé Vincenzo Rota från Padua, en kompositör som ofta rådfrågades af Tartini, har gjort följande latinska distichon, för att sättas under sin väns Porträtt:

Tartini haud potuit veracius exprimi imago,
Sive lyram tangat, seu meditetur, is est.

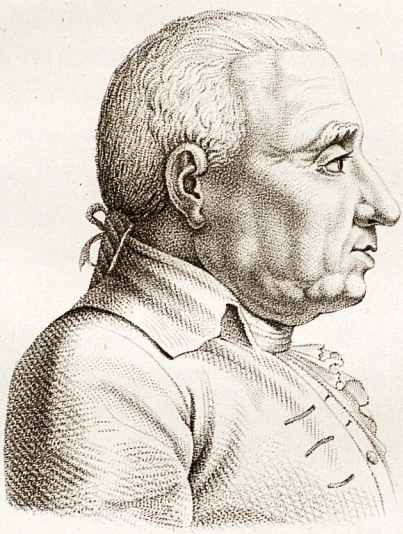

P. GAVINIÉS

P. Guerin del. *G. Ruckman sc.*

GAVINIÉS.

GAVINIES.

Pierre Gaviniés föddes i Bordeaux den 11 Maj år 1726. Fadern, som var Instrumentmakare, tog i sitt hus en Musiklärare, och sonen drog en sådan fördel af de lektioner han erhöll på Violin, att han vid 13 års ålder redan kunde vara dem förutan.

Gaviniés kom 14 år gammal till Paris, och debuterade i den så bekanta Concert Spirituel. Han spelade i trenne på hvarannan följande koncerter; hvilket, som en sällsynt händelse, gaf första anledningen till hans ryktbarhet.

Hans utförning var säker och lysande; men hvad som framför allt utmärkte honom, var en egenhet i hans rena och uttrycksfulla ton; han tycktes liksom framlocka suckar ur Instrumentet. Också spelade han Adagion med den största förträfflighet. Han hade stora medtäflare i Domenico Ferrari, Pugnani och J. Stamitz; men han besegrade dem likväl. — Då Viotti första gången hörde honom, kallade han honom *Frankrikes Tartini.*

Gaviniés's enskilta lefnad framvisar också flera liknande drag med Tartini. Ännu

ung lemnade han hemligen Paris. En kärleks-intrig var en af orsakerna till hans flykt, och gjorde den derigenom straffbar. Han blef fasttagen 4 mil från Paris och qvarhölls ett år i fängelse, hvilken tid han använde åt sitt studium, och lade grunden til den lysande namnkunnighet, hvilken han sedan erhöll. Det var då som han af en lycklig ingifvelse komponerade den ryktbara Romancen, känd under namnet, *Romance de Gaviniés*, hvilken vann ett äfven så ovanligt som allmänt bifall. Han sjöng den på sitt Instrument, med ett oefterhärmligt behag, och improviserade Variationer, icke mindre förtjusande. Kort före sin död spelade han den i en allmän Koncert, hvarvid alla närvarande fällde tårar. Han var då i en ålder af 73 år.

Man har sett i underättelserna om Tartini, att denne store mästare hade en musikalisk friskola för dem, hvilka saknade utvägar att betala sina lektioner; äfven Gaviniés ville ej taga betalning af dem som studerade musiken för att blifva Professionister. Han gjorde ännu mera: när någon af hans Elever visade föga anlag för Violinen, förskaffade han honom på sin bekostnad en lärare för något annat Instrument,

ment, och drog omsorg för hans underhåll. Man ser, att hans ädelmod liknade hans talang, eller snarare var det sublima ursprunget dertill. Vi böra ej förtiga, att han ofta blef bedragen; men han hade för mycken filosofi, för att gräma sig deröfver. En enda händelse sårade honom lifligt. Af orättvisa, och för att gynna Aktören Le Gros vid stora Operan, fråntogs Gaviniés (år 1777) Direktionen öfver Concert-Spirituel, som han gemensamt med Le Duc l'ainé och Gossec hade fört i 4 år.

Gaviniés är chef för den goda Franska skolan, som danat Capron, Le Mierre, Paisible, Le Duc l'ainé, l'abbé Robineau, Herrar Imbault, Guénin och Boudron, alla ypperliga Violin-spelare.

Med snillet för sin konst, förenade Gaviniés ett stadgadt omdöme och ett odladt förstånd. Han var vän af J. J. Rousseau, som mycket berömde hans umgänge; hvilket vill säga mycket.

En dag sade Rousseau till honom: Herr Gaviniés, jag vet att ni tycker om coteletter; jag bjuder er derpå hos mig. Gaviniés kom och Rousseau stekte sina coteletter sjelf. Detta drag hos Jean Jacques är anmärkningsvärdt, emedan han i all-

mänhet, som man vet, var föga fallen för umgänge.

Gaviniés har utgifvit 3 Verk Sonater och flera Concerter, hvilkas känslofulla och ömma melodier äro höjde och förstärkte af en vacker harmoni. Samma år som han dog, componerade han en Samling, benämd: *Les XXIV Matinées.* Efter hans död hafva några Sonater utkommit, som äro vida under hans öfriga compositioner; men man tillegnar dem åt Herr Woldemar.

Enligt Mr. Cartier's anmärkning kunde Gaviniés antaga hvad slags styl han behagade. Under nära 60 år har han spelat alla Concerter som utkommit, i deras sanna och egna karakter; och vid 74 års ålder bibehöll han ännu all mjukhet och ledighet i sina fingrar. Han spelade sjelf sina *Matinées,* som likväl äro af en afskräckande svårighet för de skickligaste Violin-spelare.

Det enda Verk som han skrifvit för Teatern, är Intermeden *Le Prétendu*, gifven med bifall på Italienska Teatern år 1760. Det är skada att Gaviniés ej lemnade sig åt Dramatiska musiken, ty han hade säkert erhållit en utmärkt rang bland Lyriska Kompositörerna. År 1794 kallades han af Musik-Conservatorium, att emottaga en plats så-

som Professeur de Violon, och han uppfyllde sitt kall med all den noggrannhet och den ifver, som man kunnat fordra af en ung man vid 30 år. Hans Elever derstädes utmärkte sig alltid, och tillvunno sig vanligen alla pris.

Under sin sista sjukdom önskade han, att gifva Mr. Imbault sin mest älskade Elef, ett prof af sin vänskap, och begåfvade honom med sitt Porträtt, tecknadt efter naturen af Guérin.

Fru Grefvinnan de Salm och Herr Framery hafva hållit loftal öfver Gaviniés. Endast det första har blifvit tryckt. Det upplästes af Författarinnan i en publik sammankomst af Lycée des Arts, år 1801, och trycktes på Sällskapets befallning år 1802.

G. PUGNANI

G. Ruckman sc:

PUGNANI.

PUGNANI.

Gaetano Pugnani, Virtuos och förste Violonist hos Konungen af Sardinien, blef född i Turin år 1728. — Giambatista Somis, en af Corellis utmärkta Elever, var hans landsman, och Pugnani hade den lyckan att få honom till sin Lärare.

Han uppnådde snart den skicklighet, som man af denna handledning och hans eget bemödande kunde förvänta. Vid sexton års ålder reste han till Paris, och lät höra sig i Concert-spirituel, som då var täflingsplatsen för de största Virtuoser. Bland dem beundrade man i synnerhet J. Stamitz, Gaviniés och Pagin. Den sednare syntes likväl icke länge på den lysande banan. Det missöde han erfor vid en af dessa ryktbara Concerter, då han äfventyrade att spela i en genre, som han ej nog innehade, tvingade honom att återgå till den enskilta lefnaden; men Grefven af Clermont, som önskade att godtgöra den orättvisa han lidit, gaf honom en hedrande befattning i sin tjenst.

Pugnani gjorde flera vidsträckta resor, och uppehöll sig länge i England, hvarest

han componerade en del af sin musik för Violin, och lät derjemte uppföra sin Opera *Nanetta e Lubino*. Han återkom till Italien år 1770.

Vissa händelser i hans enskilta lefnad gifva anledning till nog sällsamma Anekdoter. Då han redan var känd såsom stark Violin-spelare, reste han till Padua, för att rådfråga Tartini öfver sitt spel. Innan han lät höra sig, bad han honom derom yttra sin tanke med upprigtighet. Knappast hade han begynt en Sonat, förrän Tartini omfattade hans arm och sade: «Ni är för högt.» Han begynner å nyo: kommen till samma ställe känner han att Tartini å nyo fasthåller armen, sägande: «Ni är för lågt.» Pugnani nedlade nu Violinen, och anhöll, att Tartini ville gifva honom Lektioner. Han qvarblef verkligen några månader i Padua, och begynte å nyo att studera sitt Instrument, under handledning af denna stora mästare, hvilket har gifvit många anledning att anse Pugnani vara Tartinis Elef.

En dag, under ett besök hos Voltaire, uppläste denne Skald några verser, som Pugnani afhörde med största deltagande.— Madame Denis bad härefter Virtuosen spela.—Pugnani, missnöjd att höra Voltaire tala under hans exekution, yttrade, i det

han lade bort Violinen: Herr Voltaire gör rätt vackra verser, men musik tyckes ej vara hans sak.

Pugnani spelade en Concerto i ett talrikt sällskap; vid cadencen trodde han sig vara ensam på sitt rum, och genomlopp halfva salen utan att märka det, förrän han bragt cadencen till slut. — En annan gång, då han under en cadence hade fördjupat sig i främmande tongångar, sade han helt sakta till den Artisten som stod bredvid honom: «Min vän, säg ett Ave, på det jag må återkomma i min Thema.»

En Fayance-tillverkare i Turin, som ville hämna sig öfver Pugnani, fick det infallet, att låta sätta hans porträtt på bottnen af ett visst kärl. Artisten beklagade sig deröfver, och lät till Polisen uppkalla Fabrikanten. Denne sednare drog en näsduk ur fickan, på hvilken man såg den stora Fredriks porträtt, och snöt sig deri, förmenande, att Pugnani hade ej mera skäl att beklaga sig än sjelfva Konungen i Preussen.

Pugnani grundlade en Violin-skola i Turin, lika som Corelli i Rom och Tartini i Padua. Man har vid slutet af adertonde seklet sett de största Violin-spelare, såsom Viotti, Bruni och Olivieri utgå derifrån.

Denna mästare hade en särskilt egenskap att väl anföra en Orchester, och han förstod konsten att meddela denna egenskap åt andra, ty alla hans Elever voro utmärkt goda anförare. «Han herrskade inom sin Orchester, säger Rangon, såsom en General ibland sina soldater. Hans stråke var kommando-stafven, hvilken hvar och en åtlydde med den största noggranhet. Med ett enda anstråk, vid tjenligt tillfälle, förstod han att förstärka Orchestern, att återhålla eller påskynda densamma. Han utmärkte för Aktörerna de minsta nuancer, och förde alla till denna fullkomliga förening som är själen i en Concert. Uppfylld med de föremål, som hvarje skicklig ackompanjatör ej bör förlora ur sigte, nemligen att väl understödja, men att låta hvarje hufvudsakligt parti bemärkas, omfattade han harmonien, karakteren, taktrörelsen och andan af compositionen, på ett sätt, att han på samma gång meddelade samma känsla till sångaren och hvarje ledamot af Orchestern.»

Pugnani har utgifvit 13 Verk Instrumental-musik, som blifvit graverade dels i London, Amsterdam och Paris; nemligen 3 Verk Sonater för Violin; 2 Verk Duetter för Violin; 3 Verk Trior för Violin, Alto och Bass; ett Verk Qvartetter; 2:ne Verk Qvin-

tetter för 2 Violiner, 2 Flöjter och Bass; jemte 12 Sinfonier för 8 stämmor. Ett Verk Trior för Clavecin med ackompanjement af Violin och Bass utkom år 1770, och var i ordningen hans 6:te Verk. Hans första Verk utgafs i London år 1763.

Pugnanis Musik är af konstkännare mycket eftersökt, men den begynner att blifva ganska sällsynt. Hans melodier äro af en liflig och nerffull vältalighet. Tankarne följa på hvarannan i ordning, utan att någonsin afvika från sjelfva ämnet. Några af hans Trior hafva äfven den stora styl som tillhör Concerten, och Viotti har af en bland dem tagit Theman, till en af sina vackraste Concerter. (Se första Trion af Opera X i E Moll).

Pugnani har på Kongl. Teatern i Turin låtit uppföra följande Operor, hvarvid han sjelf anfört Orchestern:

Issea, per le nozze della Contessa di Provenza, år 1771. — Tamas Koulikan, år 1772. — L'Aurora, per le nozze di S. A. R. il Principe di Piemonte, år 1775. — Achille in Sciro, di Metastasio, år 1785. — Demofoonte, di Metastasio, år 1788. — Demetrio a Rodi, per le nozze di S. A. R. il Duca d'Aosta, år 1789. — Alla dessa arbeten hafva haft mycken framgång på alla Italienska Teatrar.

Det finnes ännu i manuskript efter honom flera Violin-concerter, 2:ne Italienska Arier och en Trio för 2:ne Sopraner och en Tenor.

Få artister hafva såsom Pugnani förstått att ådraga sig beundran för sin talang och högaktning för sin person. Då han visade sig i det allmänna, var han klädd med största prakt, och iakttog mycken värdighet i sitt sätt att vara. Det stora i hans exekution svarade fullkomligt emot hans yttre som ådrog sig allas blickar.

Enligt gravuren af hans porträtt, gjordt efter en Original-teckning, ser man, att Lavater skulle hafva klassificerat honom bland Örnarna.

Pugnani dog i Turin år 1798, 70 år gammal. Herr Cartier har gjort hans loftal i dessa få ord:

Han var Viottis Lärare.

J.B.VIOTTI

P. Guerin del. *G. Ruckman sc.*

VIOTTI.

VIOTTI.

Jean Baptiste Viotti, född i Piemont år 1745, är utan motsägelse vårt århundrades första Violin-spelare.

Sedan han gjort flera resor till de Nordiska hofven, kom han till Paris, föregången af en stor ryktbarhet, hvilken ännu mera tilltog, sedan han debuterat i Concert Spirituel i Mars månad år 1782. Han utförde en Concerto af egen composition, hvilken, lik alla som han sedan lät höra, röjde en rik inbillningskraft och en lycklig djerfhet, hvari ungdomens eld var förmildrad af en ren och ädel smak. Den utmärktes derjemte af en alldeles egen och ny karakter, hvilken tycktes liksom bestämma gränserna för denna genre. Man beundrade dessa vackra Themor, hvilkas första takter gifva tillkänna kompositörens snille, och dessa utvecklingar af en enda tanke, hvars stigande uttryck leder effekten till sin höjd. Och i executionen, hvilken förening af styrka och behag! hvilket fulländadt spel i Adagion! hvilken prakt i Allegron! Också, då man för första gången hörde honom, uppväckte hans lärda, stora och sublima spel en ovanlig förtjusning.

Franska Drottningen Marie Antoinette önskade att få höra Viotti i Versailles. Dagen till Concerten är bestämd. Hofvet samlas och Concerten tager sin början. — De första takterna af Solo'n befalla redan den största uppmärksamhat, då man i detsamma får höra ropas i nästa rum: «Place à Monseigneur le Comte d'Artois.» Midt under bullret bortgår Viotti med Violinen under armen, qvarlemnande Hofvet, till harm och bestörtning för åhörarna.

Kort efter denna händelse fattade Viotti det beslut att aldrig spela publikt; men hans vänner hade åtminstone den förmånen, att få höra honom i enskilta Concerter.

Viotti hade en förtrogen vän, i en Ledamot af Constituerande Församlingen, hos hvilken han samtyckte att gifva en Concert, fastän denne bodde i 5:te våningen. Prinsar och förnäma Damer blefvo ditbjudne. "Nog länge, sade Viotti, hafva vi nedstigit till dem; de måste nu uppstiga till oss."

Viotti gaf ofta lifliga och träffande svar. Ministern Calonne frågade honom en dag: hvilken violin vore den renaste?" — Den, svarade han, som är minst falsk.

I sällskap med Puppo, hvars talang han i öfrigt värderade, eftergaf han ej honom i

skämt.

skämt. Han viste att Puppo öfverallt berömde sig af att vara Tartinis elef, ehuru han ej var det: han bad derföre Lahoussaye, verklig elef af Tartini, att i närvaro af Puppo spela i sin mästares stil och sade dervid till den sednare: «min vän, hör noga på Lahoussaye, så får du ett begrepp om Tartinis spel.»

Herr Eymar har i följande uttryck målat Viottis moral: »Ingen menniska har vid naturens enkla gåfvor fästat så mycket värde; intet barn har vetat att mera njuta dem: en i gräsets bädd funnen blomma försatte honom i den lifligaste glädje; en ny frukt som han plockat, gjorde honom till den lyckligaste bland dödlige: han fann hos den ena en alltid ny lukt, och hos den andra en alltid mera uppfriskande saft. Hans känslofulla och fina organer tycktes hafva bibehållit all sin första renhet: Ofta, hvilande på gräsbädden, tillbragte han hela timmar att beundra rosens färg, eller att inandas dess vällukt. Allt på landsbygden var för denna ovanliga menniska ett nytt föremål af beundran, deltagande och njutning; alla hans sinnen väcktes på en gång af de minsta intryck; allt rörde hans inbildningskraft,

allt talade till hans själ, och hans hjerta öfverflödade af känslor.»

Vi hafva äfven Herr Eymar att tacka för kännedomen af den Schweitzerska *Kuheräntzen* (Ranz des vaches), som Viotti spelade de dagar han helgade åt musiken. På hans enträgna begäran satte Viotti den på noter och skref dervid följande rader:

»Denna Ranz des vaches är hvarken den som vår vän J. J. Rousseau i sina arbeten lärt oss känna, ej eller den hvarom de la Borde talar i sitt verk öfver Musiken.»

»Jag vet icke om den är känd af många: allt hvad jag vet, är att jag hört den i Schweitz, och att jag lärt den för att aldrig förgäta densamma.»

»Emot dagens slut vandrade jag ensam på dessa dystra ställen, der man aldrig får begäret att tala: vädret var vackert, vinden som jag hatar, var i hvila: allt var lugnt, allt öfverensstämmande med mina känslor, och jag bar inom mig denna melankoli, som allt ifrån min lefnads första ögonblick, alla dagar vid denna samma timme, tyckes vilja sammanpressa min själ.»

»Mina tankar voro ej likstämmiga med hvarannan: de kringirrade, och mina steg följde dem. Intet visst föremål hade företräde i mitt hjerta: det var endast öppet

för denna ömhet och denna kärlek, som sedermera, i det den lärde mig känna sällheten, kostade mig så många plågor. Min inbildningskraft, orörlig genom passionernas frånvaro, var utan lif.»

»Jag gick, jag återkom, jag uppsteg, jag nedsteg på dessa högtidliga klippor; händelsen förde mig i en dal, åt hvilken jag i början ej lemnade någon uppmärksamhet. Det var först någon tid efteråt som jag förmärkte att den var förträfflig, och sådan som jag hos Gessner ofta funnit den målad: gräs, blomster, bäckar, allt var der, allt utgjorde taflan och sammansmälte i en fullkomlig harmoni.»

»Utan att vara trött nedsatte jag mig der på en sten, och öfverlemnade mig åt denna djupa tankspriddhet, som jag ofta i min lefnad har erfarit; denna djupa tankspriddhet, hvarunder mina tankar så kringlöpa, så fördjupas, och så förblandas med hvarandra, att jag glömmer det jag är på jorden.»

»Jag kan icke säga hvad det är som hos mig uppväcker denna hänryckning: antingen själens sömn, eller tankorganernas frånvaro; jag kan blott säga att jag älskar den, att jag låter mig deraf hänföras, och att jag ej skulle vilja icke känna den.»

»I sådant tillstånd satt jag på denna sten,

då hastigt till mitt öra, eller, rättare sagdt, till hela min varelse framträngde ett ljud, hvars ömsom hastiga, förlängda och uthållna toner tycktes fly ifrån ett berg till ett annat, utan att upprepas af eko. Det var från ett vallhorn, som dessa sorgliga, angenäma och känslofulla toner utgingo, hvarmed en fruntimmersröst blandade sig och utgjorde en fullkomlig unisson: träffad som af en förtrollning, uppväcktes jag hastigt; jag vaknar ur min dvala, jag utgjuter några tårar, och jag qvarhåller eller snarare inpreglar i mitt minne den *Ranz des vaches*, som jag här öfverlemnar Er.»

«Jag har trott mig böra notera den utan rytm, det vill säga: utan takt.»

«I vissa fall vill melodien vara utan tvång, för att vara sig sjelf, sig sjelf endast: den minsta takt skulle skada dess effekt. Det är äfven så sant, som att, då dess toner utvidga sig i rymden, skall man ej kunna utstaka den tid de behöfva, för att framkomma från ett berg till ett annat: — Det är således känslan och omdömet, som snarare bör föra oss till sanning af exekutionen, än rytmen och en afmätt takt.»

«Denna *Ranz des vaches* skulle vara onaturlig, skrifven i takt, den skulle förlora sin enkelhet. Således, för att utföra den

i sin rätta anda, och sådan som jag har hört den, måste eder inbillningskraft förflytta Er till det ställe hvarifrån den härleder sig: fastän ni spelar den i Paris, måste alla organer förenas, för att tro Er höra den i Schweitz.»

«Det är på detta sätt, som under några hänryckande ögonblick jag utfört den på min Violin, ackompanjerad af M:e*** (de Montgeroult). Den bästa af våra vänner hörde den.„ Den 26 Juni 1792.

Emot slutet af samma år reste Viotti ifrån Frankrike till London, hvarest han sedermera lemnade musikaliska konsten, för att omfatta handeln.

Ibland denna stora Violin-spelarens Elever räknas H:rr Rode, Alday, Libon, La Barre, J. B. Cartier, Wacher etc. —

Han har låtit gravera 19 äldre Concerter och 6 nya; ett Verk Qvartetter; flera Verk Trios, af hvilka man i synnerhet utmärker Opera 16, 17, 18 och 19; derjemte 6 Verk Duetter; 4 Verk Sonater, och varierade Arier för Violin. Han har äfven componerat 2:ne Concertanta Simfonier, som han år 1787 hos Drottningen i Frankrike exeqverade med Herr Imbault.

Rättelser:

Sid.	11	rad	6	*läs Santissimo.*
—	15	—	7	— delle.
—	24	—	27	står *ee läs e.*

RANZ DES VACHES,

DE VIOTTI.